

Управління культури Полтавської обласної державної адміністрації

Обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесея Гончара

Серія "Величні постаті в історії України"

***Провісник української конституційної
державності***

Методично-бібліографічні матеріали до 345-річчя Пилипа Орлика

Полтава-2017

78.34
П78

Автор-укладач: *Варвара Василівна Потуремець*

Провісник української конституційної державності : методично-бібліограф. матеріали до 345-річчя від дня народження Пилипа Орлика / Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесья Гончара; автор-укладач В.В. Потуремець. – Полтава, 2017. - 15с.

Це ювілейне видання присвячене життєвому шляху та політичній діяльності борця за вільну Україну, військового і політичного діяча, дипломата, гетьмана у вигнанні Пилипа Орлика.

Рекомендується організація і проведення в бібліотеках комплексу масових форм популяризації книги про ювіляра, а саме: інформаційно-тематичної виставки, уроку історичної пам'яті, історичного екскурсу, вікторини, дискусій.

Видання адресоване бібліотечним працівникам та вчителям-історикам.

Обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесья Гончара, 2017

"...Пилип Орлик був видатним українським державником. На його прапорі була виткана незалежна й соборна Україна... Його енергійна, вперта й невтомна праця не могла залишитись без наслідків. Вона зберегла нам традиції, створила певні зв'язки з Європою. Ці традиції хоч і запорошені порохом минулого, знову виходять наперед і дають ще раз нагоду вдумливому українцеві замислитися над долею своєї Батьківщини".

Б. Крупницький

Пилип Орлик – державний і політичний діяч, дипломат, полководець, публіцист, поет, полеміст, - належить до найбільш яскравих постатей не лише української, а й загалом європейської історії першої половини XVIII ст.

Високоосвічений, з тонким політичним розумом, знавець багатьох мов, гуманіст, схильний до романтичного й ідеального.

Ім'я та діяння гетьмана Пилипа Орлика мало відомі сучасникам. Спадкоємець і продовжувач лінії Мазепи, обраний гетьманом у Туреччині, він усе життя поневірявся по світу — на просторі Європи між Швецією та Отаманською Портою. Більшу частину життя боровся за українську ідею, намагаючись залучити до її здійснення іноземних правителів та можновладців, підняти козацтво та народ України.

Нашого сучасника не можуть залишити незворушними слова Орлика про боротьбу за долю України за будь-яких обставин і до кінця: *«Який би успіх не мала наша акція, який би не був здобуток зброї, яку ми підняли справедливо, ми матимемо утіху, що працювали навіть з небезпекою нашому життю для слави й величності нашої батьківщини, козацької нації, що стогне під тиранським ярмом... і прагне лише того, щоб добитись своєї волі».*

У різні періоди існування українського народу були спроби отримати юридичне оформлення держави. Ще в період Київської Русі на віче укладалися договори між князем і народом, князем і його дружиною, що відображено в різних редакціях «Руської правди». У новий час особливу роль у формуванні конституційних ідей в Україні відіграла Конституція, створена Пилипом Орликом, ставши в Європі першим подібним документом. Його справа відродилась у XX ст., коли український народ, опираючись на героїчний досвід кращих своїх представників, серед яких одне з чільних місць належить Пилипу Орлику, виборов собі незалежність.

Народився Пилип Орлик в с. Косуті Ошмянського повіту неподалік Вільно. Він закінчив Києво-Могилянську академію і завдяки блискучим здібностям та глибоким знанням швидко досяг визнання. У 34 роки – він уже генеральний писар Війська Запорозького, радник гетьмана І. Мазепи.

У 1709 році, після Полтавської битви, Орлик змушений був разом з прихильниками гетьмана втікати у Туреччину. Наступного року, по смерті Мазепи, козацька рада в Бендерах вибрала Орлика гетьманом, віддавши йому перевагу перед такими претендентами, як небіж Мазепи Андрій

Войнаровський та полковник Дмитро Горленко. Він був визнаний шведським королем і турецьким султаном. Із Карлом XII новий гетьман укладає угоду, за якою зобов'язується не складати зброї доти, доки не звільнить Україну з-під Москви.

Проте в історію П. Орлик увійшов насамперед як автор першої української Конституції. Вона називалася **"Пакти і Конституція прав і вольностей Запорозького Війська"**. Цей документ був написаний на 66 років раніше за американську «Декларацію незалежності» і майже на 80 років — за французьку «Декларацію про права людини і громадянина», цілком відбивши новітні для того часу зрушення суспільної думки (пов'язані з ідеями поділу влади, гарантій прав особистості тощо), які в Західній Європі пов'язують з іменами Дж. Локка та Ш. Монтеск'є. Конституція складалася з 16 пунктів і відкривалася такою декларацією: *"Україна обох боків Дніпра має бути на вічні часи вільною від чужого панування"*. За конституцією Пилипа Орлика Україна мусила стати демократичною державою. Влада гетьмана обмежувалася Генеральною радою, до якої входила старшина, полковники та виборні депутати від кожного полку. Крім того для вирішення державних справ при гетьманові тричі на рік мав збиратися сейм із старшини, депутатів і послів від Запорозького війська. Усі посади урядовців мусили бути виборними, і гетьман не мав права призначати когось своєю владою. Усі урядовці підлягали генеральному суду, і гетьман без його присуду не міг нікого карати. Встановлювалося суворе розмежування між державним скарбом, яким розпоряджається генеральний підскарбій, і коштами, що знаходяться в особистому розпорядженні гетьмана. І хоча суспільні стани не скасовувалися, конституцією заборонялося чинити утиски посполитим, знімалися тягарі, накладені на селянство, скасовувалися державні монополії, оренди й відкупи тощо. Податки мусили сплачувати не тільки посполиті, а й купці та козацькі підсусідки.

Укладаючи конституцію, гетьман розраховував на підтримку населення, приниженого московським терором після Полтавської битви, а також на іноземну допомогу, для чого уклав воєнну угоду з кримським ханом. Орлик звернувся з листом до гетьмана Івана Скоропадського, пропонуючи тому об'єднатися з метою створення української держави.

Весною 1711 р. П. Орлик на чолі 16-тисячної армії рушив на Правобережжя, де почав завойовувати місто за містом практично без опору. Наляканий Петро I наказав Скоропадському вирядити проти Орлика військо під проводом осавула Бутовича, а щоб забезпечити послух старшини, перевіз до Глухова сім'ї старшини й гетьмана. Війська зішлись під Лисянкою. Бутович був ущент розбитий і потрапив у полон. Рухаючись далі і примножуючи військо за рахунок полків, які переходили на його бік, Орлик оточив Білу Церкву, де стояла сильна московська залога на чолі з Анненковим. Однак в цей час татарське військо зрадило гетьмана і почало відходити, грабуючи, вбиваючи, беручи в полон українське населення. Покинули його й поляки. П. Орлик змушений був зняти облогу міста і

відступити. Щоб убезпечити себе від подальших агресивних дій гетьмана, цар забрав жінок і дітей прихильників Орлика до Москви і наказав їм писати листи до козаків з благанням повернутися, бо інакше на них чекають тортури і кара. Через ці листи багато козаків і старшин покинули гетьмана, і Пилип Орлик разом з Карлом XII змушений податися до Швеції. Відтоді гетьманові судилося бути приреченим на вічні блукання.

Після смерті шведського короля Орлик, побоюючись бути виданим російському цареві, від'їздить у Німеччину, згодом – у Грецію, де прожив 12 років.

В еміграції П. Орлик прагне використати кожен нагоду, кожний міжнародний конфлікт на сході Європи на користь України. Пише він листи і до запорожців, дорікаючи їм, що вони піддалися Москві. Петро I влаштував справжнє полювання на колишнього гетьмана і членів його родини, намагаючись будь-якими засобами переправити його в Московщину. Він навіть пообіцяв за голову П. Орлика як винагороду стільки золота, скільки вона важить.

Помер Пилип Орлик 1742 року. Похований найімовірніше в Яссах у Румунії, заживши собі слави великого поборника української ідеї. Ось так склалася доля найближчого соратника Івана Мазепи, борця за незалежність нашої держави. Він помер нескорений, непереможний у своєму палкому бажанні утвердити українську державу.

На жаль, і сьогодні ще недостатньо поціновано його роль в українському державотворенні, не до кінця проаналізовано політичний спадок, розпорошеною залишається політична й полемічна творчість.

До ювілею Пилипа Орлика рекомендуємо в бібліотеках серед користувачів юнацького віку проводити масові заходи, які б розкривали його діяльність як політика, державотворця, поета і, насамперед, як творця першої конституції.

Доцільним буде організація тематичної виставки "**Пилип Орлик – послідовний борець за ідею незалежності України**".

Епіграф: "Який би успіх не мала наша акція, який би не був здобуток зброї, яку ми підняли справедливо, ми матимемо втіху, що працювали навіть з небезпекою нашому життю для слави й величності нашої Батьківщини, козацької нації, що стогне під тиранським ярмом... і прагне лише того, щоб добитись своєї волі".

Пилип Орлик

1 розділ: Пилип Орлик – український політичний діяч.

2 розділ: Конституція Пилипа Орлика та її значення.

3 розділ: Гетьман у вигнанні.

4 розділ: Літературна діяльність Пилипа Орлика.

Розширити знання учнівської та студентської молоді про борця за нашу незалежну державу бібліотечним працівникам допоможе *урок історичної пам'яті "Пилип Орлик – видатний український державник, автор першої Конституції України"*.

Сценарій заходу

В приміщенні, де буде проходити захід, слід помістити портрет Пилипа Орлика, організувати книжкову виставку чи перегляд літератури, окремо написати цитату П. Орлика: *"Ніколи не перестану шукати всіх легальних засобів, щоб заявити мої права і права моєї нації на Україну"*

Захід ведуть двоє ведучих і читець.

Перший ведучий: Пилип Орлик посідає особливе місце в пантеоні українських гетьманів. Він розробив одну з перших в Європі конституцій, якою однак українському народу не вдалося скористатись через втрату державності. Спадкоємець і продовжувач справи Івана Мазепи, він все життя поневірявся по світу – на просторах Європи між Швецією і Оттоманською Портою. Більшу частину свого життя він боровся за ідею української державності, намагаючись залучити до її здійснення іноземних правителів, підняти на боротьбу козацтво й народ України.

Другий ведучий: Пилип Орлик народився 31 жовтня 1672 року в с. Косуті на Віленщині. Батько його Степан вже наступного 1673 року загинув у битві під Хотиним, відстоюючи польські інтереси. Опікувалася Пилипом мати Ірина, яка походила з православного українського роду Малаховських. Початкову освіту він здобув у єзуїтському колегіумі у Вільно (суч. Вільнюс). Згодом Пилип вступив до Києво-Могилянської колегії як православний шляхтич і успішно закінчив її в 1694 році.

Перший ведучий: 23 листопада 1698 р. в житті Орлика сталася важлива подія. Цього дня в Полтаві він обвінчався з донькою полтавського полковника Павла Герцика Ганною. Герцик наступного року помер і був урочисто похований у Києві, а його дружину після полтавської битви Петро I вислав до Сибіру. Ганні довелося, кинувши все, мандрувати за своїм чоловіком по Європі, випивши гірку чашу поневірян, страждань і принижень.

(Звучить запис української народної пісні "Місяцю ясний")

Другий ведучий: Висока освіченість, здібності і працелюбність молодого канцеляриста привернули увагу гетьмана Івана Мазепи і Пилип Орлик став генеральним писарем. Він був одним з найбільш посвячених у таємні плани гетьмана Мазепи щодо відокремлення від Петра I та переходу на бік Карла XII. Доля судила поразку Івану Мазепі та його однодумцям. В обозі Карла XII і Мазепи Пилип Орлик із сім'єю тікає на південь, залишивши всі свої статки. Його дружина встигла врятувати лише одну шкатулку з листами й кількома тисячами червінців.

Перший ведучий: У пам'яті Орлика втеча з-під Полтави залишилася на все життя. Звідти почалася вся його трагедія і поневіряння в пошуках не лише власної долі, а й шляхів полегшення долі "козацької нації" й України.

(Звучить запис пісні "Ой ви, козаченьки, вітер в чистім полі" слова В. Крищенка, муз. Г. Татарченка)

Другий ведучий: 5 квітня 1710 року козацька рада в Бендерах обрала гетьманом Пилипа Орлика. Він уклав зі своїми виборцями і запорожськими козаками договір, який дістав назву "Конституція прав і вольностей Війська Запорозького" або Бендерська конституція. У цій конституції чітко простежувалась непорушність трьох складових українського суспільства: єдність та взаємодія законодавчої (виборна Генеральна Рада), виконавчої (гетьман, генеральна старшина і обрані представники від кожного полку) і судової влади. Рада повинна мала збиратися тричі на рік: на Різдво, Воскресіння Христове та на Покрову. Вона мала вирішувати найважливіші питання, внесені на розгляд гетьманом. Без її згоди не повинно було прийматися жодне рішення. Вона мала право контролю і критики діяльності гетьмана. Термінові справи повинні були вирішуватись на малих радах гетьмана з генеральною старшиною, яка могла винести гетьману догану за неправильний вчинок, на що він не повинен був ні ображатися, ні мстити. На малих радах мали вирішуватись також дипломатичні справи і затверджуватись дипломатична пошта. Всі адміністративні посади мали бути виборними, гетьман лише затверджував обрані кандидатури.

Перший ведучий: Україномовний оригінал Конституції було віднайдено у Російському державному архіві давніх актів співробітниками Центрального державного історичного архіву України (м. Київ) у жовтні 2008 року. Віднайдений комплекс документів включає оригінальний текст Конституції, складений староукраїнською мовою, а також оригінальний підтверджувальний диплом Карла XII на обрання Пилипа Орлика гетьманом. Автентичність цих документів підтверджується власноручним підписом гетьмана Пилипа Орлика та печаткою Війська Запорозького на рожевому воску з червоною стрічкою, а також власноручним підписом шведського короля Карла XII на підтверджувальному дипломі і місцем, де раніше була королівська печатка, що, на жаль, не збереглася. Текст Конституції підготовлений до видання і опублікований у жовтні 2010 року в часописі «Архіви України», № 3-4. Також його вміщено до повного академічного видання Конституції.

Другий ведучий: Латиномовна копія XVIII століття зберігається в Національному архіві Швеції (течка «Справи Козаччини»). До архіву документ потрапив після розкопок на сільськогосподарських угіддях. Його знайшли у глиняному горщику, згорнутим у сувій. На думку шведських учених, документ переписав Пилип Орлик для вручення дипломатам європейських держав. Його готували для транспортування, але через певні обставини закопали.

У 2009 році київський історик О. Алфьоров виявив у Російському державному архіві давніх актів копію Конституції, яку було зроблено у першій чверті XIX ст. з метою публікації Д. М. Бантишем-Каменським. Копію цього архівного документа Алфьоров передав до Музею гетьманства у

Києві. У 2010 році Алфьоров випустив цю копію друком, при чому у передмові звернув увагу читачів на те, що у виданні представлено копію, але завдяки неухважності журналістів, що освітлювали подію, знахідку Алфьорова у пресі неодноразово було представлено, як знаходження оригіналу Конституції.

Перший ведучий: В 2010 р. Пилип Орлик налагодив тісні звязки з урядом султана та кримським ханом. Зацікавлений у визволенні України від російського загарбання П. Орлик з частиною запорожців бере активну участь у російсько-турецькій війні. Але турки більше турбувалися про ясир, ніж про військові дії. А ясир складався з українців лівобережної України. В кінці січня 1711 року військові дії розпочалися на правобережній Україні. Спочатку перевага була на боці союзників П. Орлика: поляків і ординців. Були визволені Черкаси, Канів, Немирів, Мошни, Корсунь, Лисянка. Його військо почало швидко зростати коштом українських добровольців, які відчували, що незалежність своєї Вітчизни треба боронити. В дні, коли Орлик постав перед мурами Білої Церкви, військо його налічувало вже понад 16 тисяч шабель. Та, як не раз уже бувало, у найвідповідальніший момент облоги, коли надійшла звістка, що на допомогу обложеним підходить російське військо, татари зрадили Орлика кинулись грабувати населення і тікати з награбованим додому! Не підтримував походу і шведський корпус, що перебував у Померанії і мав через Польщу пробитися в Україну. Як з'ясувалося згодом, він геть і з місця не зрушив.

Другий ведучий: Вже у квітні гетьман П. Орлик та його однодумці знову опинилися в еміграції – у Бендерах. Петро I кинувся йому навздогін і дійшов до Пруту. Але тут його оточили турки, разом з поляками і козаками Орлика і мало не захопили в полон. Врятувало царя тільки те, що він спромігся підкупити турецьке командування. А ще – підписав надзвичайно не вигідний для Росії договір, за яким до Туреччини відходить Азов, Таганрог та багато інших міст. Вихід до південних морів для Росії закритися. Але питання про незалежність України так і не було вирішено. Визвольний похід П. Орлика провалився.

Перший ведучий: Після цих подій він міг сподіватись лише на власні сили. Він прожив іще близько 30 років за кордоном і разом з купкою відданих українській справі людей безперестанно намагався викликати війну між Туреччиною й Росією, щоб добитись визволення України. Він проживав то у Швеції, то у Туреччині, закидав усі європейські двори своїми нотами і меморандумами, використовував кожен нагоду, щоб тільки поставити українську справу на порядок денний. Але всі старання великого українського патріота були марними. Московське царство після полтавської перемоги зробилося могутньою державою, імперією, яка зайняла провідне місце в північній і східній Європі. З нею не так-то легко було боротися.

Другий ведучий: У нелегкій справі визволення України батькові допомагав старший син Григорій, який спочатку виконував роль посланця гетьмана, а потім його прийняв на дипломатичну службу король Франції.

Для нього Франція стала другою батьківщиною і за її інтереси він загинув в 1759 році у званні генерал-лейтенанта при графському титулі. Король Франції Людовік XV з приводу його смерті писав, що він "втратив найгіднішого дворянина, сміливого і видатного генерала... Граф Орлик помер так, як варто померати людині його походження, і гідності".

Перший ведучий: На відміну від багатьох своїх попередників, гетьман Пилип Орлик із розумінням ставився до того, що державний діяч мусить залишити по собі якісь документи, твори, спогади. 1989 року в Гарвардському університеті в США з'явився друком "Щоденник Пилипа Орлика", що його гетьман вів упродовж майже 13 років (з 1720 по 1732 рік). Цей твір – надзвичайно цінний документ доби, важливе джерело інформації для всіх дослідників, які намагаються збагнути суть подій за часів Мазепи й Орлика. Ще один – «Алکید російський» – Орлик цілком присвятив Мазепі. Значний інтерес для сучасних дипломатів та істориків становлять і його праці "Маніфест до європейських урядів" та "Вивід прав України".

Другий ведучий: Як незалежна держава Україна існує вже 26 років, але проблеми єдності суспільства, вектора Захід-Схід, Європа чи Росія, стоять так само гостро, як і в час Пилипа Орлика. Так же само існують розбрат, чвари, зрадництво у вищих ешелонах влади.

Читець: Прийдіть апостоли добра
І сядьте у державні крісла.
Ганьба нова й ганьба стара
На нашій долі перевисла.

Усе не ті, усе чужі
Щосили пнуться у пророки,
Такі слизькі, як ті вужі,
Такі брехливі, як сороки.

Що їм держава та народ,
Не зрозуміли ласку Божу.
Ніяк набить не можуть рот,
Ніяк накрастися не можуть.

Гендлюють, дурять, продають,
Торгують весело й охоче,
За усмішку сховавши лють,
За папірець сховавши очі.

Не те чекалося — не те!
Перевернулось перше й друге,
Усе достойне і святе
Узяв нечистий у прислуги.

Коли закінчиться це все?

Коли зітхнемо ми спокійно?
Прийдіть апостоли добра -
Пришли їх, Боже, на Україну.

Вадим Крищенко

Перший ведучий: Смерть Пилипа Орлика у різних літературних джерелах зазначена по різному. В одному з опрацьованих джерел Пилип Орлик помер на вигнанні у 1739 році. В іншому - у травні 1742 року в Яссах (нині Румунія), цілком самотнім - без сім'ї, без прибічників і, по суті, без засобів для існування. Разом із ним надовго зійшла в могилу ідея незалежної української держави.

Отака вона, доля гетьмана в еміграції, творця першої в світі конституції. Але його справа не пропала дарма. Адже одна його Конституція була першим конституційним актом, що народився на українських теренах і мав суттєвий вплив на демократичний розвиток державного устрою в Україні. Вся наша подальша історія засвідчила – в народній пам'яті прагнення свободи залишилося назавжди.

(Звучить запис української народної пісні "Хоч пропало Запоріжжя – не пропала слава")

28 червня Україна відзначає державне свято — День Конституції України. Конституція 1996 року стала важливим етапом в українському державотворенні та законотворчості, у розвитку українського суспільства. Саме Конституція проголосила Україну суверенною, незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, визнала людину найвищою соціальною цінністю.

У різні періоди існування українського народу були спроби отримати юридичне оформлення держави. Ще в період Київської Русі на віче укладалися договори між князем і народом, князем і його дружиною, що відображено в різних редакціях «Руської правди». У новий час особливу роль у формуванні конституційних ідей в Україні відіграла Конституція, створена Пилипом Орликом.

Напередодні державного свята пропонуємо в бібліотеках організувати як наочні, так і масові форми популяризації літератури. Одним з них буде **історичний еккурс: «Віхи створення Основного Закону України»**, який доцільно провести зі шкільною молоддю. При проведенні цього заходу слід зосередитись на висвітленні таких питань:

1. *"Руська правда" – перший кодекс законів в Київській Русі*
2. *Конституція Пилипа Орлика.*
3. *Прийняття Основного Закону незалежної України.*

Вікторину **"Що Ви знаєте про конституцію Пилипа Орлика?"** можна провести як самостійний захід або ж як складову іншого заходу, присвяченого життю і діяльності гетьмана в екзилі.

1. Як називалася конституція Пилипа Орлика? *(Відповідь: Пакти й Конституції законів та вольностей Війська Запорізького)*

2. Назвіть головне положення цього історичного документу? *(Відповідь: відокремлення України від Росії)*

3. Хто ще, крім Пилипа Орлика, брав участь у виробленні окремих положень Конституції? *(Відповідь: Андрій Войнаровський (небіж І. Мазепи), Кость Гордієнко (атаман Коша Запорізького), провідні старшини Дмитро Горленко, Іван Ломиковський)*

4. З яких частин складається конституція Пилипа Орлика?

Відповідь: (преамбули, 16 статей, післямови, присяги Пилипа Орлика)

5. Що було пріоритетним у конституції Пилипа Орлика?

Відповідь: Відновлення Запорізької Січі)

6. Що передбачала конституція П. Орлика по організації охорони здоров'я населення України, особливо козацького війства?

Відповідь: (Згідно конституції П. Орлика держава повинна була безплатно лікувати пристарілих ветеранів, які "пригнічені бідністю, а також виснажені панами")

7. Яку віру відстоювала конституція?

(Відповідь: православному, з підпорядкуванням Константинопольському екзарху))

8. Як, згідно Конституції, передбачалося забезпечення демократизму у державному управлінні? *(Відповідь: пріоритет надавався Генеральній Раді, яка повинна була збиратися для вирішення питань тричі на рік (Різдво, Великдень та Покрову)*

9. Чи вводилась Конституція Пилипа Орлика в дію? *(Відповідь: діяла, за деякими джерелами, до 1714 року на Правобережній Україні)*

Україна стояла в найближчій сусідстві з Москвою і найбільша загроза була саме з її боку. Орлик передбачав, що Гетьманщина і Січ не втримаються проти Москви і стануть жертвою її великодержавницької політики. А після того прийде черга на Польщу й т. д. Тим часом існування сильної, з'єднаної України потрібне для європейської рівноваги, якої не хотіла і не хоче Росія.

Пилип Орлик розумів, що Україна має бути охоронним валом в загальноєвропейським значенні, і саме цей напрям його думок робить його актуальним і на сьогодні. Між минулим і сучасним нав'язуються нитки. Сам Орлик принаймні тридцять років тримав українську справу в Європі в активному стані, а коли взяти до уваги його продовжувачів, сина з його співробітниками, то так було до кінця 50-х років XVIII ст. Його енергійна, вперта та невтомна праця не могла залишитися без наслідків. Вона зберегла нам традиції, створила певні зв'язки з Європою. Ці традиції, хоч як заपोшені порохом минулого, знову виходять наперед і дають ще раз нагоду вдумливому українцеві задуматися над долею своєї батьківщини.

Актуальним було і залишається на сьогоднішній час питання: з ким у спільноті повинна бути Україна. Це дискусійне питання. Адже зі зміною в нашій країні влади міняються і її пріоритети. А тому доцільним буде проведення в бібліотеках дискусій на теми: "Пилип Орлик – український Дон Кіхот у вигнанні. Як Ви вважаєте?" та "Євросоюз та Україна: співіснування чи партнерство?"

Дискусія "Пилип Орлик - український Дон Кіхот у вигнанні. Як Ви вважаєте?"

Примірні питання:

1. Пилип Орлик – це романтик чи український державник?
2. Як Ви вважаєте, чи вірним було звернення Пилипа Орлика до європейських держав за допомогою?
3. Чи допомагає світове товариство Україні на сучасному етапі у відстоюванні незалежності?
4. Чи переплітаються сучасні події в Україні і події першої половини XVIII ст. ст. Як саме?

Продовженням заходів про розкриття ролі країн Європи в подальшій долі української держави буде дискусія на тему **"Євросоюз та Україна: співіснування чи партнерство?"**

1. Чи зацікавлена європейська спільнота в державі Україна як в рівноправному партнеру?
2. Які кроки треба зробити Україні для цього?
3. Чи є Україна "зоною безпеки" між Європою та Росією?
4. Чи можливий союз між Україною та Росією в майбутньому?

Орлик був людиною висококультурною, європейцем в повному розумінні цього слова ... Він належав до людей барокової доби, просякнутих глибокою релігійністю ... Життя примушувало його до компромісів, але душа залишалася чесною і щирою, здатною до найбільших обмежень і самопосягати.

Пилип Орлик не скорився долі. До кінця життя він залишився вірним своїм ідеалам і боровся за них, незважаючи ні на що.

Він став символом нескореності й боротьби за волю свого народу. Навряд чи якась національна справа мала такого освіченого, талановитого й вірного її представника в ту добі, яким був Пилип Орлик.

Список використаної літератури:

Автор першої української конституції // Шкільна бібліотека. – 2012. – № 17-18. – С. 9-11.

Варварич, А. Пилип Орлик, його Конституція і сучасність / А. Варварич // Гетьман. - 2016. - № 3. - С. 24-27.

Гаращук М. Конституція української гетьманської держави (Конституція Пилипа Орлика 1710 року) / М. Гаращук // Юридичний журнал. - 2009. - № 7-8. - С. 179-180.

Головатий С. Так чим же насправду є "Конституція Пилипа Орлика"? / С. Головатий // Право України. - 2016. - № 1. - С. 113-129.

Гончарук П. Провісник української конституційної державності (До 335-річчя від дня народження Пилипа Орлика) / П. Гончарук // Київська старовина. - 2007. - № 6. - С. 11-29.

Домбровський І. Конституція української гетьманської держави : (Конституція Пилипа Орлика 1710 року) / І. Домбровський // Юридичний журнал. - 2009. - № 4. - С. 103-105.

Журавльов Д. В. Хто є хто в українській історії / Д.В. Журавльов. - Харків, 2011. - С. 227-232.

Матях В. Гетьман в еміграції Пилип Орлик: історико-історіографічний портрет політика / В. Матях // Український історичний журнал. - 2011. - № 4. - С. 116-131

Наумова Н. Швеція далека і близька: [історія взаємовідносин України із Швецією, 17, 18 ст.] / Н. Наумова // Вітчизна. - 2008. - № 7-8. - С. 144-149.

Пилип Орлик та перша Конституція України // Позакласний час. - 2008. - № 5. - С. 69-72.

Пилип Степанович Орлик // Видатні українці. - Х., 2008. - С. 57-58.

Рендюк Т. Бендерська Конституція 1710 - апогей політичної та правової думки Пилипа Орлика в еміграції / Т. Рендюк // Зовнішні справи. - 2017. - № 6. - С. 26-31.

Сисоєва Н. Син України Пилип Орлик та його Конституція / Н. Сисоєва // Історія України. - 2008. - № 21 (черв.). - С. 18-20.

Соболь В. "Даріуш" Пилипа Орлика як щоденник українсько-польського пограниччя / В. Соболь // Слово і час. - 2009. - № 6. - С. 20-26.

Соболь В. Щоденник Пилипа Орлика про історичні перспективи України / В. Соболь // Дивослово. - 2012. - № 7. - С. 54-57.

Ставицька О. Орлик Пилип: екзильний гетьман України, борець за незалежну Україну / О. Ставицька // Державні, політичні та громадські діячі

України: політичні портрети. - К., 2002. - С. 124-126.

Сюндюков І. Лист у майбутнє: до 300-річчя ухвалення Конституції Пилипа Орлика / І. Сюндюков // Віче. - 2010. - №7. - С. 7.

Трофимук О. Літературна спадщина гетьмана Пилипа Орлика / О. Трофимук // Слово і час. - 2010. - № 10. - С. 42-48.

Хижняк В. Орлик Пилип Степанович: публіцист, дипломат, генеральний писар, гетьман України в екзилі / В. Хижняк // Києво-Могилянська Академія в іменах 17-18 ст. - К., 2001. - С. 407-409.

Хорошунов М. Український Дон Кіхот / М. Хорошунов // Народна армія. - 2012. - 10 жовт. - С. 6.

Чухліб Т. Останній володар булави на Правобережній Україні (Пилип Орлик) / Т. Чухліб // Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи (1663-1713). - К., 2004. - С. 245-260.

Шаров І. Орлик Пилип : [Гетьман Правобережної України (1710-1714), гетьман України в еміграції (1714-1742)] / І. Шаров // 100 видатних імен України. - К., 1999. - С. 293-297.

Шевчук В.О. Пилип Орлик як письменник / Шевчук В. О. // Муза Роксоланська: Українська література XVI-XVIII століть: Кн. 2. - К., 2005. - С. 248-256.

Шевчук В. Пилип Орлик у Салоніках / В. Шевчук // Пам'ятки України: історія та культура. - 2014. - № 2. - С. 40-45.

Шершель, Л. Україна обох боків Дніпра має бути на вічні часи вільною від чужого панування / Л. Шершель // Демократична Україна. - 2012. - 26 жовт. - С. 8.

Шпура Н. Конституція Пилипа Орлика - перший крок до демократії / Н. Шпура // Народна армія. - 2010. - 4 черв. - С. 1-5. - (Спецвипуск №6 "Світогляд").

Інтернет-ресурс

Гетьман Пилип Орлик та його Конституція України [Електронний ресурс] // UKRMAR : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <http://ukrmar.su/uk-uh8/319.html> / (дата звернення : 26 серпня 2017) – Назва з екрана.

Гетьман Пилип Орлик та його Конституція [Електронний ресурс] // Патріоти України : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.], 2017. – Режим доступу: <http://bit.ly/2gxJEgn> / (дата звернення : 26 серпня 2017) – Назва з екрана.